

KARELIA AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Miia Solaranta

NUORTEN SYRJÄYTYMINEN ASiantuntijoiden Äänellä -
Miten nuorten syrjäytymisestä kirjoitetaan sosiaali- ja terveysalan
ammattilehdissä

Opinnäytetyö
Helmikuu 2015

OPINNÄYTETYÖ
Helmikuu 2015
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80220 JOENSUU
013 260 600

Tekijä
Miia Solaranta

Nimeke

Nuorten syrjäytyminen asiantuntijoiden äänellä - miten nuorten syrjäytymisestä kirjoitetaan sosiaali- ja terveysalan ammattilehdissä

Tiivistelmä

Tämä opinnäytetyö on toteutettu laadullisena tutkimuksena nuorten syrjäytymisestä. Opinnäytetyössä tarkastellaan, miten nuorten syrjäytymisestä kirjoitetaan sosiaali- ja terveysalan ammattilehdissä ja millaisia vaikuttamiskeinoja syrjäytymisen ehkäisemiseen ja vähentämiseen esitetään. Opinnäytetyössä avataan käsitteet nuori, syrjäytyminen, työllistyminen ja sosiaalityö.

Opinnäytetyö on toteutettu syksyn 2015 ja talven 2016 aikana. Tutkimusmenetelmänä on käytetty valmiin kirjallisen aineiston havainnointia ja aineiston analyysissä teemoittelua. Aineiston muodostivat 20 artikkelia nuorten syrjäytymisestä vuosilta 2010–2015. Aineisto on etsitty käyttämällä artikkeli-tietokanta Aleksia.

Tuloksista käy ilmi, että artikkeleissa nuorten syrjäytymisessä kirjoitettiin lähinnä asiantuntijoiden näkökulmasta. Uhkatekijöinä syrjäytymiselle esitettiin mielenterveyden ongelmat, yhteiskunnan huono taloustilanne, yhteiskunnan rakenteet sekä työllistymisen haasteet. Suojaavina tekijöinä nähtiin sosiaaliset suhteet ja erityisesti ryhmään kuulumisen merkitys nuorelle. Nuorten syrjäytymisen vähentämiseen ja ehkäisyyn nähtiin yhteiskunnallisina vaikuttamiskeinoina uusien palvelumallien kehittäminen tai jo olevassa olevien jatkaminen, varhaiseen tukeen panostaminen sekä nuorten työllistymisen edistäminen.

Kieli
suomi

Sivuja 36
Liitteet 2
Liitesivumäärä 2

Asiasanat

nuori, syrjäytyminen, nuorten syrjäytyminen, työllisyys, sosiaalityö

THESIS
February 2015
Degree Programme In Social Services

Tikkarinne 9
80220 JOENSUU
FINLAND
013 260 600

Author
Miia Solaranta

Title
Social exclusion of the young spoken by experts, how social exclusion of the young is spoken in social and health care professional magazines

Abstract

This thesis is a qualitative research. It examines how the articles of social work and health care professional magazines talk about social exclusion of the young and which ways do they express to impact to the social exclusion. Important keywords in this thesis are young, social exclusion, employment and social work.

This thesis has been made in fall 2015 and in winter 2016. A research method was observation of the written material. To analyse the data, it was distribute under five themes. There were 20 articles of social exclusion of the young from years 2010-2015. The articles were found by using the Aleksis database.

The results were that when social exclusion was discussed, it was written and spoken by experts. Threatening factors for social exclusion were mental problems, bad economy, structures of society and problems in employment. Protective factors were social relationships and being member of a group or community. Solutions to prevent social exclusion were social influencing, for example develop new service models, invest in early support and promote employment of the young.

Language

Finnish

Pages 36

Appendices 2

Pages of Appendices 2

Keywords

young, social exclusion, social exclusion of the young, employment, social work

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Syrjäytymisen ja työllisyyden yhteiskunnallinen suhde talouteen ja nuoriin ...	6
2.1	Syrjäytyminen	6
2.2	Nuoret, sosiaalityö ja nuorisotyö	9
2.3	Talouden ja työllisyyden suhde.....	13
3	Aiemmin tehdyt tutkimukset ja opinnäytetyöt	16
4	Opinnäytetyön tarkoitus ja tehtävät.....	19
5	Opinnäytetyön toteutus	19
5.1	Laadullinen tutkimus	19
5.2	Aineiston keruumenetelmä ja aineiston analyysimenetelmä.....	20
5.3	Opinnäytetyöprosessi	21
6	Tulokset	24
6.1	Nuorten syrjäytyminen asiantuntijoiden äänellä.....	24
6.2	Yhteiskunnalliset vaikuttamiskeinot merkityksellisin syrjäytymisen ehkäisijä.....	26
6.3	Tulosten tarkastelu	29
7	Pohdinta.....	32
7.1	Tavoitteiden saavuttamisen ja menetelmien arviointia.....	32
7.2	Etiikka ja luotettavuus	33
7.3	Oma ammatillinen kasvu	33
7.4	Jatkotutkimusideat	34
	Lähteet.....	35

Liitteet

Liite 1	Havainnointirunko
Liite 2	Aineiston muodostavat artikkelit

1 Johdanto

Opinnäytetyöni käsittelee nuorten syrjäytymistä ilmiönä. Lähestyn aihetta ammattilehdissä julkaistujen artikkeleiden pohjalta. Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, jonka aineisto on kerätty sosiaali- ja terveystieteiden ammattilehdissä julkaistuista artikkeleista vuosilta 2010–2015. Tutkimuskysymyksinä on ollut miten nuorten syrjäytymisestä kirjoitetaan ja millaisia vaikuttamiskeinoja sen ehkäisemiseen esitetään.

Oleellisia käsitteitä tässä opinnäytetyössä ovat nuori, syrjäytyminen, työllisyys ja sosiaalityö. Nuori ja nuoruus on määritelty Nuorisolaissa (27.1.2006/72), jonka mukaan nuori on alle 29-vuotias. Syrjäytyminen on määritelty usein ulkoapäin niin, että joku muu on määritellyt millainen ja milloin joku on syrjäytynyt. Raunio (2006, 9) määrittelee syrjäytymisen olevan yksilöä ja yhteiskuntaa yhdistävien siteiden heikkoutta. Sipilän (1988, 163) mukaan syrjäytymisen voidaan nähdä olevan sitä, ettei henkilö toimi yhteiskunnan keskeisillä areenoilla. Syrjäytymisen määrittelyjä leimaavat yhteiskunnalliset näkökulmat. Syrjäytynyt määritellään ulkopuolella olevaksi, määrittelijöinä toimivat he, jotka ovat instituution tai yhteisön sisäpuolella.

Syrjäytymisestä puhuivat asiantuntijat ja sitä tarkasteltiin ulkoapäin. Syrjäytyminen liitettiin hyvin voimakkaasti yleiseen yhteiskunnan huonoon taloudelliseen tilanteeseen ja tätä kautta työllistymisen haasteisiin. Vaikuttamismahdollisuuksia syrjäytymisen ehkäisyyn nähtiin olevan yhteiskunnan rakenteiden ja palvelujärjestelmän tasolla. Rakenteita pitäisi purkaa ja muuttaa joustavimmaksi. Työllistymisen nähtiin olevan merkityksellinen tekijä nuoren syrjäytymisen ehkäisemiseen, unohtamatta kuitenkin nuoren sosiaalista tukemisesta. Ystävyyssuhteet olivat merkityksellinen syrjäytymisen ehkäisijä.

2 Syrjäytymisen ja työllisyyden yhteiskunnallinen suhde talouteen ja nuoriin

2.1 Syrjäytyminen

Raunio (2006) määrittelee syrjäytymisen olevan yksilön ja yhteiskunnan yhdistävien siteiden heikkoutta. Tämä määritelmä pohjautuu ranskalaisvaikutteiseen syrjäytymisen määrittelyyn, jossa yksilön ja yhteiskunnan yhdistävien siteiden heikkoutta tarkastellaan yhteiskunnan kiinteyden ja solidaarisuuden kannalta. (Raunio 2006, 9.) Syrjäytymisen voidaan nähdä olevan sitä, ettei henkilö toimi yhteiskunnan keskeisillä areenoilla (Sipilä 1988, 163).

Suomessa syrjäytymistä tarkastellaan etupäässä yhteiskunnan näkökulmasta. Syynä tähän Raunio näkee kielellisen eron suomen kielen ja muiden kielten välillä. Muissa kielissä syrjäytymisen eteen liitetään usein termi ”sosiaalinen” (social exclusion), kun suomen kielessä tämä etuliite on jätetty pois. Syrjäytymisen yhteydessä sosiaalinen ei tarkoita vuorovaikutuksellisuutta, vaan yksilön ja yhteiskunnan suhteeseen liittyvää näkökulmaa. Syrjäytymisen vastakohtaksi Raunio kertoo sosiaalisen osallisuuden (social inclusion) tai sosiaalisen integraation (social integration), jotka molemmat yleensä mainitaan puhuttaessa yhteiskuntakeskeisestä näkökulmasta syrjäytymiseen. (Raunio 2006, 9-10.)

Yhteiskunnallisesta näkökulmasta syrjäytyminen, yksilön heikko side yhteiskuntaan näyttäytyy erityisesti työstä syrjäytymisenä. Vastaavasti sosiaalinen osallisuus ja integraatio nähdään työelämään osallistumisen kannalta. Työllistyminen nähdäänkin yhteiskuntapoliittisesti merkityksellisimmäksi yksittäiseksi syrjäytymistä ehkäiseväksi keinoksi. (Raunio 2006, 11.) Suomalaisessa keskustelussa on lähinnä ollut vallalla ajatus syrjäytyneeksi ajautumisesta. Ilmiöllä on tällöin vahva yhteys subjektiivisuuden kadottamiseen henkilön omassa elämässään. (Granelt 2000, 20.)

Karkeastikin erotellen, voidaan syrjäytymistä käsitellä kahdesta näkökulmasta: syrjäytymisen tarkastelu yhtäältä määritelmien tasolla ja yhteiskunnan kannalta,

jossa syrjäytyminen ilmenee. Kuitenkin pelkästään yhteiskunnalliseen kontekstiin kiinnittyvä tarkastelu jättää ulkopuolelleen yksilöiden hyvinvoinnin ja hyvinvoinnin ongelmien tarkastelun, josta sosiaalityö on lähtökohtaisesti enemmän kiinnostunut. Sosiaalityölle on mielekästä purkaa näkökulmia syrjäytymiseen ennemmin yksilöiden hyvinvoinnin ja hyvinvoinnin ongelmien kuin yhteiskunnallisten rakenteiden tai instituutioiden kannalta. (Raunio 2006, 18–23.)

Sosiaalityössä syrjäytymisen ytimessä ovat kasautuneet hyvinvoinnin ongelmat, sosiaalityön kansalliset eettiset periaatteet lukevat sosiaalityön tehtäväksi työskennellä sosiaalista syrjäytymistä, leimautumista ja alistamista aiheuttavien olosuhteiden poistamiseksi (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2011, 225). Sosiaalityö reagoi kuitenkin ongelmiin usein vasta kun ongelmat ovat kärjistyneet ja syrjäytymisen riski on todellinen. Sama ongelma voidaan nähdä myös syrjäytymisen tutkimuksissa, syrjäytyminen tunnistetaan prosessina, mutta vain sen lopputulemia, kasautunutta huono-osaisuutta, tutkitaan. Yhtenä syynä tähän esitetään tutkimusten poikkileikkausaineistot. Prosessien analyysi edellyttäisi pitkäaikaista seurantaa, joka on haasteellista toteuttaa. Tämän lisäksi prosessien tutkimisen haasteena nähdään yksilöiden omien valintojen vaikutusta prosessiin. Myös syy-seuraus-suhteiden erittely hyvinvoinnin ongelmien välillä on haastavaa. (Raunio 2006, 28.)

Pohjoismaisia elinolotutkimuksia aineistonaan käyttänyt tutkimus piti sosiaalista syrjäytymistä aikaansaavina hyvinvoinnin ongelmina taloudellisia ongelmia, huonoa asumistasoa, työttömyyttä, terveysongelmia, läheisten ystävien puuttamista ja väkivallan tai väkivallan uhan kokemista. Tutkimuksessa katsottiin, että jos henkilöllä oli samanaikaisesti kaksi tai enemmän mainituista hyvinvoinnin ongelmista, hänet voitiin katsoa syrjäytyneeksi. Tutkimuksessa ei otettu kantaa siihen, onko syrjäytymisen syvyys suurempi, jos henkilöllä on useampi kuin kaksi hyvinvoinnin ongelmaa. (Raunio 2006, 29.)

Syrjäytyminen on analyttisestä heikkoudestaan huolimatta hyvä käsite kuvaamaan ihmisten ongelmien luonnetta yhteiskunnassa. Syrjäytymisen moni-ilmeisyyttä korostetaan ja se liitetään monenlaisiin sosiaalisiin ongelmiin. Kun syrjäytymistä käsitellään hyvinvoinnin ongelmien näkökulmasta, ovat köyhyys ja

huono-osaisuus relevansseja ilmiöitä tarkentamaan syrjäytymisen analyysia. Suhteessa huono-osaisuuteen syrjäytyminen voidaan jäsentää huono-osaisuutta aikaansaavaksi ilmiöksi. (Raunio 2006, 24–26.)

Syrjäytyminen on vaiheittain tapahtuva prosessi (Ihalainen & Kettunen 2006, 19). Syrjäytyminen itsessään kuvaa prosessia, jossa menetykset seuraavat toinen toistaan, yksilö ajautuu näiden myötä yhä kauemmas keskuksesta (toim. Nurminen 2000, 19). Syrjäytymisen prosessi saattaa kestää vuosia tai tapahtua nopeasti. Syrjäytymiseen liittyy yleensä köyhyyttä, eristäytymistä ja kyvyttömyyden tunnetta. (Ihalainen & Kettunen 2006, 19.) Henkilö joutuu syrjäytyessään tavanomaisen sosiaalisen elämän ulkopuolelle ja menettää samalla vähitellen tunteen elämönhallinnastaan. (Ihalainen & Kettunen 2006, 19; Granfelt 2000, 20.)

Syrjäytyminen-käsitteen avulla on hahmoteltu nuorten sosiaalisia ongelmia. Syrjäytyminen määritellään ulkoapäin, jokin instituutio tai toimija määrittelee määrätyn ihmisryhmän syrjäytyneeksi tai riskiryhmäksi syrjäytymiseen. Tässä tapauksessa syrjäytymisen ulottuvuuksina pidetään usein taloudellista syrjäytymistä, työmarkkinoilta syrjäytymistä ja sosiaalista syrjäytymistä. Uhkakuvat, jotka kohdistuvat nuoriin ovat ongelmat koulussa, putoaminen peruskoulusta, peruskoulun jälkeisen koulutuksen puuttuminen ja syrjäytyminen työmarkkinoilta, ennen kuin nuori on sinne kunnolla päässytään. (Kuure 2001, 39.) Koulutuksen ulkopuolelle jääminen on näyttäytynyt useissa tutkimuksissa riskitekijänä syrjäytymiselle. Peruskoulussa heikko menestyminen aiheuttaa usein toisen asteen koulutukseen pääsemättömyyden ja tämä vaikuttaa suoraan nuoren työmarkkina-arvoon heikentävästi. Työttömyys, pitkittynyt työttömyys ja toimeentulo-ongelmat ovat yleisempiä vain perusasteen koulutuksen suorittaneilla verrattuna koulutetuimpiin nuoriin aikuisiin. Koulutuksen ja/tai työelämän ulkopuolelle jääneiden nuorten katsotaan usein olevan vähintään riskissä syrjäytyä. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 2014.)

Nuorten syrjäytymisen taustalla olevat syyt ovat monitasoisia. Nuorten syrjäytymiseen vaikuttavia tekijöitä on yhteiskunnallisista aina perhe- ja yksilötason tekijöihin. Merkittävänä yhteiskunnallisena tekijänä on työmarkkinoiden muutos.

Uuden sukupolven nuoret eivät löydä enää paikkaansa yhteiskunnasta ja työmarkkinoilta samalla tapaa kuin aiemmat sukupolvet ovat tehneet. Heikosti koulutettua työvoimaa ei enää tarvita samalla tavoin kuin aikaisemmin, tehokkuus- sekä koulutusvaatimukset ovat kasvaneet. Yksilö, joka ei näihin vaatimuksiin pysty jostain syystä vastaamaan, on vaarassa jäädä ulkopuolelle. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2014.)

2.2 Nuoret, sosiaalityö ja nuorisotyö

Nuorisolain (27.1.2006/72) ” tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja.” Nuorisolaki määrittelee nuoren olevan alle 29-vuotias. Aktiivisella kansalaisuudella laki tarkoittaa nuoren tavoitteellista toimintaa kansalaisyhteiskunnassa. Nuorisotyön tavoitteena on laissa edistää nuoren ajankäyttöön liittyvää aktiivista kansalaisuutta, nuoren sosiaalista vahvistamista, kasvun ja itsenäistymisen tukemista sekä sukupolvien välillä tapahtuvaa vuorovaikutusta. Sosiaalinen vahvistaminen nähdään nuorille suunnattujen toimenpiteiden vaikutuksena nuoren elämäntaitoihin ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. (Nuorisolaki 27.1.2006/72)

Sosiaalityön historiassa on alkujaan puhuttu kirkon tekemästä auttamistyöstä ja sen jälkeen vaivahoidosta. Tähän peilaten sosiaalihuolto on kulkenut pitkän matkan kehittyäkseen siihen, mitä se nykyään on, ketkä sitä tekevät ja mikä sitä säätelee (Kananoja ym., 21). Kunnallista sosiaalityötä tehdään Sosiaalihuoltolain pohjalta. Sosiaalihuoltoon sisältyvät sosiaalisen turvallisuuden sekä hyvinvoinnin edistäminen ja yleis- ja erityislainsäädännön mukaiset sosiaalihuollon palvelut ja tehtävät. Pykälässä 6: neuvonta ja ohjaus, määritetään, että kunnan asukkailla on oltava saatavissa sosiaalihuollon neuvontaa ja ohjausta, ”erityistä huomiota on kiinnitettävä lasten, nuorten sekä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden neuvontaan ja ohjaukseen”. (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.)

Sosiaalityötä määriteltäessä on muistettava erottaa sosiaalityö ja sosiaalityöntekijän tehtävät. Sosiaalityön käsitteen moniin merkityksiin vaikuttanee sen tieteelli-

sen perustan monimuotoisuus. Se, painotetaanko sosiaalityöstä puhuttaessa ja siitä opetettaessa enemmän sosiaalipoliittisia järjestelmiä ja toimenpiteitä vai sosiaalityön käytäntöjä käsitteleviä teorioita vaihtelee. Suomessa sosiaalityön koulutus on vahvasti keskittynyt sosiaalipoliittikatieteen ja yhteiskunnallisia auttamisjärjestelmiä käsittelevän tiedon painottamiseen. Sosiaalityön läheisiä käsitteitä ovat sosiaaliala, sosiaalipalvelut ja sosiaaliohjaus. (Kananoja ym. 2011, 22.)

Käytännön tasolla Suomessa sosiaalityötä ohjaa sosiaalihuoltolaki, jonka pykälässä 15 (30.12.2014/1301) määrittellään sosiaalityön tarkoittavan ”asiakas- ja asiantuntijatyötä, jossa rakennetaan yksilön, perheen tai yhteisön tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, sovitetaan se yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa sekä ohjataan ja seurataan sen toteutumista ja vaikuttavuutta”. Sosiaalityön luonne on muutosta tukeva työ. Sosiaalityön tavoitteena on yksilöiden, yhteisöjen ja perheiden kanssa yhdessä helpottaa elämäntilanteiden haasteita. Sen tavoitteena on voimistaa niin yksilöiden kuin perheiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta. Sosiaalityö pyrkii myös vaikuttamaan yhteisöjen toimintaan edistämällä niiden sosiaalista eheyttä. (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.)

Sosiaalityön suhde sosiaalipoliittisiin järjestelmiin ja lakisääteisiin palveluihin voidaan nähdä kahdesta suunnasta. Sosiaalityö voidaan kuvata organisaatioista riippumattomaksi ammatiksi, jolla on oma yhteiskunnallinen tehtävä ja tietopohja. Tällöin sosiaalityön keskeinen sisältö ja osaaminen perustuvat ammatin yhteiskunnalliseen tehtävään ja siihen kuuluvaan kykyyn tunnistaa, analysoida ja käsitellä sosiaalisia kysymyksiä ja elämäntilanteisiin liittyviä sosiaalisia tekijöitä. Sosiaalityötä toteutetaan tällöin monenlaisissa organisaatioissa, sosiaalityötä tekevät siirtävät tietoa ja osaamista organisaatiosta toiseen. (Kananoja ym. 2011, 26.)

Sosiaalityö voidaan nähdä myös sosiaalipoliittisen järjestelmän instrumenttina, jolloin se saa tehtävänsä ja sisältönsä järjestelmästä ja järjestelmän sisältämistä etuuksista ja palveluista. Näin tarkasteltaessa, sosiaalityö on luonteeltaan yhteiskunnan palvelujen ja etuuksien välittäjä ja toteuttaja. Yhteiskunnan järjes-

telmät, lakisäätteiset oikeudet sekä palvelujen ja etuuksien tunteminen ovat suuri osa työn sisältöä ja osaamisvaatimusta. Työ painottuu asiakkaiden ohjaamiseen oikean toiminnon piiriin. Lähestyessä sosiaalityötä sosiaalipoliittisen järjestelmän instrumenttina huomio kiinnittyy erityispalveluissa tiettyjen asiakasryhmien kysymyksiin, jolloin työn sisältö, eli miten sosiaalisia ulottuvuuksia ja vaikeuksia määritellään ja lähestytään ja millaisin työmenetelmin työtä tehdään, jää vähemmälle huomiolle. (Kananoja ym. 2011, 26–27.)

Nuorisososiaalityön ominaisuus on, ettei se ole vielä rakentunut selkeästi omaksi tehtäväalueekseen, vaikkakin sen tarve tähän on tunnistettu. Nuorisososiaalityötä tehdään monissa organisaatioissa, esimerkiksi terveydenhuollossa, oppilaitoksissa ja poliisin sosiaalityössä ja järjestöissä. Selkeimmin työn voi paikantaa siihen erikoistuneisiin yksikköihin, kuten lastensuojelun sosiaalityö, nuorisopsykiatria ja koulukodit. Käytännön työkentällä nuoret ovat jääneet sosiaalityön marginaaliin. Vaikka sosiaalityö tavoittaisi perheen, jäävät nuoren asiat usein varjoon, keskittyttäessä käsittelemään perheen toimeentuloa ja lasten asioita. Sosiaalityöntekijöillä ei ole tarpeeksi kosketuspintaa perheen arkeen ja näin mahdollisuuksia varhaiseen puuttumiseen. Nuoret ovat asiakassuhteessa viranomaisiin vasta ongelmien kärjistyttyä. (Kananoja ym. 2011, 206.)

Nuoruutta ei ole eritelty sosiaalityössä siirtymänä lapsuudesta aikuisuuteen, mikä on yksi syy siihen, että nuoret jäävät yksilöinä, yhteiskunnan jäseninä ja sosiaalisissa suhteissa sosiaalityön ulottumattomiin (toim. Kananoja 2011, 207). Nuorisotyön keskeisinä tehtävinä ovat nuorten liittäminen kulttuurin, yhteiskunnan ja lähiyhteisön jäseniksi. Nuorisotyön tavoitteena on myös tukea nuoren ”kehittymistä omaksi itsekseen”, toisin sanoen itsenäiseksi omat tarpeensa ja halunsa tunnistavaksi yksilöksi. Näitä edellä mainittuja tehtäviä nuorisotyö pyrkii tasoittamaan kaikille nuorille mahdollisiksi. Nuorisotyö pyrkii ohjaamaan ja tukemaan nuoria, joilla on vaikeuksia kiinnittyä yhteiskuntaan tai löytää omia voimavarojaan. (Nieminen 2007, 23–25.)

Elämänvaiheena nuoruutta leimaavat monet ristiriitaiset vaateet ja kiihkeä elämänrytmi. Erilaisia elämänhallinnan ongelmia ilmenee jo varhaisnuorilla, nuoruudesta voi tulla erilaisten ongelmien hallitsema tila. Vaikeudet kiinnittyä vält-

tämättömiinkin yhteisöihin estää integroitumisen yhteiskuntaan. Yhteiskuntaan integroitumisen haasteet tulevat erityisesti näkyviin koulutuksesta syrjäytyneiden nuorten kannalta. Syrjäytymisen yhdistyessä muihin elämänhallinnan haasteisiin, on sektoriperustainen auttamisjärjestelmä kykenemätön auttamaan. Tämän takia tuen muotojen tulee olla yksilöllisiä ja integroitaessa nuoria työelämään tulee huomioida paikallisten työmarkkinoiden erityispiirteet. (Kananoja ym. 2011, 207.)

Nuorten yhteiskuntatakuu tuli täysimääräisesti voimaan 2013 vuoden alusta (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014). Yhteiskuntatakuita on ollut jo pidemmän aikaa, esimerkiksi Matti Vanhasen vuoden 2005 nuorten yhteiskuntatakuu lisäsi nuorten työllisyyspäiviä vuodessa viidellä (Koivulaakso & Keränen 2014, 123–124). Nuorten yhteiskuntatakuun tavoitteena on, että jokaiselle alle 25-vuotiaalle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle kyetään tarjota työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluttua työttömäksi jäämisestä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014.) Nuorten työllistymiseen vaikuttaa eniten työvoiman kysynnän kasvu, ei yksittäiset aktiiviset työvoimapolitiittiset toimenpiteet. Työttömyyden vähentämiseksi Suomessa tarvitaan uusia kestäviä talouden aloja, niihin olevaa koulutusta ja oikein koulutettua väkeä. Osa nuorista on tilanteessa, jossa heidän koulutuksensa ja työmarkkinoiden tarjonta eivät kohta. Yleisen taloustilanteen lisäksi ongelmana on koulutuksen ja tukipalvelujen puute, tällöin ratkaisunkin on kohdistuttava näihin. (Koivulaakso & Keränen 2014, 123–124, 126–127.)

Kotoaan muuttaneet täysi-ikäiset nuoret saavat liian usein vastauksen avuntarpeeseensa vain työpaja- ja projektitoiminnalla (Kananoja ym. 2011, 207). Nuorten työpajatoiminta alkoi 1980-luvulla vastauksena ehkäisemään nuorten syrjäytymistä työmarkkinoilta, siirryttäessä 2000-luvulle työpajojen rooli hätätyöllistäjästä kehittyi työssä oppimisen sekä valmennus- ja kuntoutuspalveluiden tuottajaksi (Komonen 2007, 429). Nuoren sattumanvarainen valikoituminen palveluun ei aina vastaa todellisia tarpeita. Se mihin palveluun nuori valikoituu, tai ketkä nuoret valikoituvat palveluihin ei aina kohta todellista tuen tarvetta. Monessa tapauksessa sosiaalitoimi ja työhallinto pystyvät ohjaamaan nuoria tarkoituksenmukaisesti eri palveluihin, mutta liian usein eniten tukea tar-

vitsevat jäävät näiden ulkopuolelle. Vakiintuneilla ohjaus- ja palvelujärjestelmillä ei ole riittävää taitoa tunnistaa ongelmia ja keinoja vastata sosiaaliseen syrjäytymiseen linkittyviin koulutus-, kuntoutus- ja työllistymistarpeisiin. Rakenteelliset esteet voivat johtua työnjaosta, toimintakulttuureista tai arvoista. (Kananen ym. 2011, 207.)

Kataisen hallituksen hallitusohjelmaan sisältyi nuorten yhteiskuntatakuun toteuttaminen niin, että jokaiselle alle 25-vuotiaalle sekä alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle voitaisiin tarjota työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi jäämisestä. Nuorisotakuuksi kutsuttu lupaus tuli täysimääräisesti voimaan vuoden 2013 alusta. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2015.) Myös presidentti Sauli Niinistö on antanut tukensa näkyvästi nuorisotakuulle. Hän on pyrkinyt toiminnallaan kannustamaan myös elinkeinoelämän ihmisiä työllistämään syrjäytymisvaarassa olevia nuoria. Hän pyrkii ” saamaan sinne (elinkeinoelämään) sellaista henkeä, että nuoren työllistäminen on paljon isompi asia kuin vain työsuhteen perustaminen; siinä liikutellaan myöskin yhteiskunnallisia arvoja ja tulevaisuutta” (YLE 2012).

2.3 Talouden ja työllisyyden suhde

Keskustelu nuorisotakuusta ja sen vaikutuksista on keskittynyt nuorten ympärille, eikä talouden kokonaiskysynnän alhaisuuteen, joka on aiheuttanut työpaikkojen riittämättömyyden. Myös koulutuksen taso on ristiriidassa tarjottujen töiden kanssa. Nuorten työttömyysjaksot ovat keskimäärin yksitoista viikkoa, työttömyysjaksojen yleensä ollessa 42 viikkoa. Nuorten kohdalla työttömyyden on erityisen tärkeää jäädä lyhyeksi. Nuorisotyöttömyyden avainkysymys ei ole nuoruus, vaan kokonaistaloustilanne joka vallitsee heidän tullessa työmarkkinoille. (Koivulaakso & Keränen 2014, 123–124.)

Talouden ja työllisyyden kehitys ovat sidoksissa toisiinsa. Talouden ja työllisyyden sidokset näkyvät ylhäältä käsin tarkastellessa niin, että talouden kasvu-, kriisi- ja lamakaudet vaikuttavat viivyttämättä työllisyyteen ja työmarkkinoihin. Toisaalta työmarkkinoiden toimivuus ja työvoiman osaaminen ja soveltuvuus luovat

edellytyksiä talouden rakennemuutoksille ja kilpailukyvyille. Aktiivinen työvoimapolitiikka, uudelleen koulutus ja hyvä sosiaaliturva mahdollistavat yhteiskunnalle ehkäistä ja pehmittää taloudellisten riskien yhteiskunnallisia haittavaikutuksia. Yhteiskunnissa on aina pyritty säätelemään yritystoimintaa ja työmarkkinoita, jotta ne tuottaisivat tasapainon taloudellisen tehokkuuden ja oikeudenmukaisuuden, työmarkkinoiden joustavuuden ja sosiaalisen turvallisuuden välille. (Koistinen 2014, 19.)

Kun työmarkkinoita tarkastellaan sosiaalisena konstruktiona niin silloin työmarkkinoiden toiminta ja sopeutuminen nähdään monen keskeisenä sekä kompleksisenä kokonaisuutena. Talousteoriat korostavat yritysten keskeistä asemaa taloudellisen toiminnan tekijöinä, mutta on huomioitava myös hyvinvointivaltion merkitys talouden toimintaedellytyksissä. Hyvinvointivaltio pystyy tasoittamaan yritysten toiminnan riskejä ja takaamaan työvoimaa. Hyvinvointivaltio voi aiheuttaa toiminnallaan yrityksille myös riskejä, esimerkiksi velkaantumalla. (Koistinen 2014, 54.)

Usein työvoima nähdään suurimpana riskinä yrityksille ja näin taloudelle. Työhön sitoutuminen määrittää työntekijän työuran rakentumista. Työhön sitoutuminen on muuttunut monien rakenteellisten tekijöiden takia, esimerkiksi työvoiman liikkuminen ja työvoiman koulutustason kohoaminen ovat vaikuttaneet työhön sitoutumiseen. Oletettavasti myös työsuhteiden lyhytkestoisuuden ja epävakaisuuden yleistyminen saavat kyseenalaistamaan, onko uskollisuuden osoittamisesta työnantajalle enää hyötyä. Työmarkkinoiden sopeutuminen tulisi nähdä eri toimijoiden kokonaisuutena. Työmarkkinoiden toimintaa ja ongelmia on arvioitava laajemman näkökulman kautta eikä pelkkien osatekijöidensä. Esimerkiksi työvoimapolitiikka nähdään usein kapeasti yksittäisiksi toimenpiteiksi, joilla vaikutetaan työllisyyteen. On muistettava, että myös finanssi- ja rahapolitiittiset, sosiaali- ja koulutuspolitiittiset toimenpiteet voivat yhtä lailla olla osa työllisyyden kehittymistä. (Koistinen 2014, 52–55.)

Kun tavoitteena on arvioida talouden tilaa työttömyysastetta, parempia indikaattoreita tähän ovat työhön osallistumisen aste tai työllisyysaste. Työhön osallistumisen asteen avulla voidaan päätellä kuinka suuri osuus johonkin ikäluokkaan

kuuluvista määrätyn koulutuksen suorittaneista on työmarkkinoilla, työllisyysasteen kertoessa vain kuinka moni 16–64-vuotias on työllinen. Tämän lisäksi työhön osallistumisen asteella voidaan verrata myös työllisyysjärjestelmän eroja ja kehitystä. Työllisyysaste on kuitenkin informatiivisempi kuin työttömyysaste, koska se kuvaa paremmin huoltosuhdetta sekä aktiivisten yhteiskuntapoliittisten toimenpiteiden tarvetta. Työvoimapoliittisia toimenpiteitä miettiessä on tiedettävä mille tasolle toimet tulisi asettaa ja keihin ne kohdistaa, että työvoimapoliittiset tavoitteet saavutettaisiin tehokkaimmin. (Koistinen 2014, 184–185.)

Työllisyyden muutoksia on perinteisesti arvioitu sen pohjalta, kuinka suuri osuus väestöstä kuuluu työvoimaan, on työllinen tai työtön tai kuuluu työikäisen väestön epäaktiiviseen osaan. Työmarkkinoiden rakennetta voidaan kuvata myös elinkeino- ja työpaikkarakenteiden sekä yritysorganisaatioiden näkökulmasta. Tällöin huomiota kiinnitetään tuotannon aloihin ja työpaikkojen sijaintiin. Työpaikat voivat olla eri vaiheissa tuotantoa ja ne voivat sijaita suurissa tai pienissä kaupunkikeskuksissa, taajamissa tai haja-asutusseudulla. Kaikki nämä tekijät ovat osana vaikuttamassa työllistymismahdollisuuksiin. (Koistinen 2014, 59–63.)

Eurostat on määritellyt NEET-työttömiksi (Not in Employment, Education or Training) nuoret, jotka eivät ole töissä, tutkintoon johtavassa koulutuksessa tai kurssimuotoisessa koulutuksessa. Tähän määritelmään on turvauduttu, kun on huomattu eri maiden vaihtelevat toimintatavat tilastoinnissa. Nuorten työttömyyden arvioinnin haasteena on myös nuorten vaikea tavoitettavuus. Tilastointitavoista riippumattomat yhteiskunnalliset koulujärjestelmän tai opiskelijoiden työsäkäynnin erot vaikuttava siihen, minkälaisessa asemassa keskimääräinen työtön nuori eri maissa on. (Koistinen 2014, 178–179.)

Nuorten työttömyysasteen ilmoittaminen yksiselitteisesti on vaikeaa ja siitä on paljon väärinkäsityksiä. Kansainvälisesti tilastoidessa määritellään työllisiksi ne, jotka ovat tutkimusaikana olleet vähintään yhden tunnin töissä tai vain tilapäisesti (esim. sairausloma) poissa töistään. Samassa määritelmässä työttömällä ei ole työpaikkaa, hän on etsinyt työtä ja voisi aloittaa työn. Tarkasteltaessa nuoria työttömiä, on muistettava työttömyysasteen olevan työttömien osuus työvoimas-

ta, joka on työllisten ja työttömien yhteismäärä. Suurin osa nuorista on opiskelijana, eikä näin kuulu työvoimaan. Esimerkiksi vuonna 2011 15–24-vuotiaiden työttömyydeksi ilmoitettiin 20 prosenttia, ei tätä laskettu koko ikäluokasta vaan sen ikäluokan työvoimasta. Koko ikäluokasta laskettaessa työttömyysaste oli 10 prosenttia, eli 66 000 henkilöä. Nuorisotyöttömyyden erikoispiirteenä on vielä tämän lisäksi ikärajaus, mitä nuorempi ikärajaus on, sitä suurempi työttömyysaste on. (Larja 2013.)

3 Aiemmin tehdyt tutkimukset ja opinnäytetyöt

Anna-Liisa Lämsä tutki lasten ja nuorten syrjäytymistä ja sen laatua väitöskirjassaan ”Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä, Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa” Oulun yliopistossa vuonna 2009. Tutkimusaineistona Lämsällä oli 990 lastensuojelun tai toimeentulotuen asiakkaan asiakirjaa vuosilta 1992–1997. Asiakirjat olivat alle 25-vuotiaista asiakkaista. Huomiota Lämsä kiinnitti erityisesti erilaisiin hyvinvoinnin ongelmiin sosiaalihuollon asiakkuuden perusteena sekä lasten ja nuorten syrjäytymisen kuvaajina. Sosiaalihuollon asiakkuus näyttäytyi tutkimuksessa liittyvän kasautuneisiin ongelmiin. Elämäntilanteita värivät toimeentulon haasteet sekä osaryhmien muut ongelmat. Lastensuojelun asiakkuuksien syy oli usein äidin päihde- ja mielenterveysongelmat, lapsenhoidon laiminlyönnit tai nuoren koulu- ja päihdeongelmat. Toimeentulotuen tarpeen perusteena oli nuorilla usein työmarkkinoiden ulkopuolelle jääminen. (Lämsä 2009.)

Lämsä määritteli tutkimusaineistosta ”yhdeksän elämänhallinnan ja syrjäytymisen ulottuvuudella jäsentyvää asiakkuustyyppiä: elämänhallinta, integraatio, pikkuasiakkuus, karsiutuminen, syrjäytymisvaara, vakava syrjäytymisvaara, marginalisaatio, segregatio ja syrjäytyminen”. Asiakkuustyyppien väliset eroavuudet olivat asiakkaiden hyvinvoinnin ongelmien tyypissä ja syvyydessä sekä asiakkaiden vaikuttamismahdollisuuksissa ja mahdollisuuksissa sosiaalisen tukeen. Jos asiakas sijoittui lähemmäs elämänhallinnan ongelmia, oli hänellä paremmat mahdollisuudet vaikuttaa omalla toiminnallaan ja lähiyhteisöjen tuella

tilanteeseensa kuin sijoituessa lähelle syrjäytymistä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sijoittui tutkimuksessa syrjäytymisvaaraksi. ”Siinä oli kyse myöhäismodernin yhteiskunnan sekä-että logiikkaa noudattavasta uhkakuvasta, joka liittyi paitsi sosiaalihuollon asiakkaiden erilaisiin ongelmiin, myös lasten ja nuorten syrjäytymiseen normaalina pidettävästä kasvusta ja kehityksestä”. Lasten ja nuorten suhde tutkimuksen aineistossa määrittyi heidän vanhempiensa tai heidän oman epävakaa työmarkkina-aseman kautta. ”Syrjäytymisvaarassa lasten ja nuorten elämäntilanteita määrittävät samanaikaisesti syrjäytymisen uhat ja selviytymisen mahdollisuudet”. Kummasta oli lopulta kysymys, riippui eri tilanteissa loppuunsa siitä, mistä ja kenen näkökulmasta tilannetta tarkasteltiin. (Lämsä 2009.)

Karoliina Kulju tarkasteli opinnäytetyössään (2013) ”Nuorten syrjäytyminen ja siihen vaikuttavia tekijöitä” nuorten syrjäytymiseen vaikuttavia tekijöitä ja vaikuttaako syrjäytyminen opiskeluun. Opinnäytetyössä oltiin myös kiinnostuneita onko elämänhallinnan tunteella ja syrjäytymisellä yhteyttä toisiinsa. Opinnäytetyön aineiston keruu toteutettiin kyselytutkimuksena Porin ammattikoulu Winnovan kolmannen vuoden oppilaille. Kyselyyn vastasi lokakuussa 2013 124 oppilasta eri opiskelualoilta. Kyselytutkimuksen tulosten perusteella pystyi päättämään, että syrjäytymisen riskitekijät (päihteiden käyttö, toimeentulo-ongelmat ja sosiaalisten suhteiden ongelmat) olivat yhteydessä opiskelun mielekkäänä kokemiin ja opintomenestykseen. (Kulju 2013.)

Sari Pitkänen, Simo Aho ja Sannu Syrjä ovat tehneet vuonna 2012 Työ- ja elinkeinoministeriön toimeksiannosta tutkimuksen nuorten työllistymisestä. Tutkimus on ” Markkinointia ja uusia mahdollisuuksia – Tutkimus Sanssi-kortin käytöstä, käyttöön liittyvistä kokemuksista ja vaikutuksista nuorten työllistymiseen”. Sanssi-kortin tarkoituksena on ollut aktivoida nuoria hankkimaan itselle työpaikka ja välittää työnantajille tietoa nuorten kautta palkkatuesta. Kortti on otettu käyttöön 2010. Tutkimuksen on toteuttanut Sosiaalikehitys Oy sekä Tampereen yliopiston Työelämän tutkimuskeskus. Tutkimuksen aineisto on Sanssi-kortin käyttöä kuvaavia valtakunnallisia tilastoja, työ ja elinkeinohallinnon URA-tietojärjestelmän pohjalta tehtyä rekisteriaineistoon perustuvaa analyysia sekä sähköisiä kyselyjä. Sähköisiä kyselyjä toteutettiin niin nuorille kuin työnantajille,

yhteensä vastauksia saatiin 1178. Kyselyjä oli myös TE-toimistoille sekä työvoiman palvelukeskuksille. (Pitkänen, Aho & Syrjä 2012.)

Kokemukset Sanssi-kortista olivat hyviä, se koetaan hyväksi ja helpoksi nuorten työllisyyttä edistäväksi tukitoimeksi. Sanssi-kortin hyväksi puoleksi nuoret kertoivat oman alan töiden saamisen helpottumisen, kortti ei kuitenkaan aina tehnyt työpaikan löytämisestä helpompaa. Työnantajien suhtautuminen nuoriin työnhakijoihin oli muuttunut myönteisemmäksi, kiinnostunut palkata nuoria on kasvanut ja työnantajat ovat palkanneet nuoria aiempaa enemmän palkkatuella. Kehittämistarpeita nähtiin palkkatuen saamisen ehdoissa sekä sen käyttöön liittyvissä hallinnollisissa menettelyissä. Sanssi-kortti oli lisännyt palkkatuen käyttöä, mutta sen vaikutuksista työllisyyteen ei ollut näyttöä. (Pitkänen ym., 2012.)

Yhteiskunnan syrjällä-hanke etsi keinoja koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten tukemiseksi. Hankkeessa analysoitiin 16–29-vuotiaiden tutkintoon johtavien opintojen sekä työelämän ulkopuolella olevien nuorten määrää sekä elämäntilanteita, heille suunnattujen palveluiden nykyistä tilaa ja kehittämistarpeita Suomessa. Nuorten etuus-, palvelu- ja koulutusjärjestelmässä on paljon erilaisia avun saamisen esteitä ja tukien yhteensovittamattomuutta. Käytännössä tämä voidaan tulkita, että jo käytössä olevien resurssien käyttöä tulisi tehostaa. Viranomaiset sekä ammattilaiset voisivat piirtää nuorta, suunnitella toimenpiteitä ja ohjata kukin oman toimivaltansa, lainsäädäntönsä ja ohjeistuksiansa mukaisesti eteenpäin, muttei nuori välttämättä koe tulleen kohdatuksi ja autetuksi asiassaan. Hankkeen yksi kantava kysymys oli: miksi tieto ei muuta käytäntöjä? Koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäävistä nuorista on kirjoitettu paljon, ja ongelmat ovat samat kuin 20 vuotta sitten. Hanke tarttui tähän kysymykseen luomalla konkreettisia politiikkasuosituksia, joita voi testata käytännön kehittämis- ja kokeilutoiminnassa ja perustyössä nuorten parissa. (toim. Määttä & Määttä 2015.)

4 Opinnäytetyön tarkoitus ja tehtävät

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miten nuorten syrjäytymistä käsitellään sosiaali- ja terveysalan ammattilehtien artikkeleissa. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda ilmi, millaista tietoa artikkeleissa jaetaan ja osallistua osallistaan yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Tutkimuskysymykset ovat

1. Miten ilmiöstä nuorten syrjäytyminen kirjoitetaan sosiaali- ja terveysalan ammattilehtien artikkeleissa?
2. Millaisia vaikuttamiskeinoja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen tai vähentämiseen esitetään kyseisissä artikkeleissa?

5 Opinnäytetyön toteutus

5.1 Laadullinen tutkimus

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jossa aineisto muodostuu jo olemassa olevasta kirjallisesta materiaalista, Eskola & Suoranta (2001) kirjoittavat jo valmiiden käytössä olevien aineistojen hyödyntämisen olevan mahdollista nimenomaan laadullisessa tutkimuksessa. Monissa tapauksissa voi olla järkevää käyttää jo valmiina olevaa sekundaariaineistoa uuden aineiston keräämisen sijaan. Aineiston keruuseen käytetyn ajan voi tuolloin käyttää tulkinnalliseen työskentelyyn. Valmiita aineistoja on monenlaisia, esimerkiksi aikaisempien tutkimusten aineistot, erilaiset tilastot, henkilökohtaiset dokumentit, organisaatioiden asiakirjat sekä joukkotiedotuksen ja kulttuurin tuotteet. (Eskola & Suoranta 2001, 117–118.)

Yksinkertaisimmillaan laadullinen tutkimus ymmärretään aineiston muodon kuvaukseksi. Laadullinen aineisto on tekstiä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimussuunnitelma elää tutkimushankkeen mukana, tämä korostaa tutkimuksen eri vaiheiden kietoutumista yhteen. Tutkimussuunnitelmaa ja tutkimusongelman

asettelua joudutaan tarkastamaan tutkimuksen edetessä uudestaan samoin kuin aineistoon saatetaan joutua palaamaan uudelleen. (Eskola & Suoranta 1998, 15–16.) Opinnäytetyön prosessiani on kuvannut edellä kerrottu suunnitelman eläminen ja edellisiin työvaiheisiin palaaminen.

Tässä opinnäytetyössä valmiiksi aineiston pohjaksi rajautui sosiaali- ja terveysalan ammattilehdissä julkaistut artikkelit aiheesta nuorten syrjäytyminen. Valmiin aineiston määrä vaihtelee paljon, ja ongelmaksi voikin muodostua sen kriittinen valikoiminen (Eskola & Suoranta 2001, 118). Mietin työskentelyn alussa otanko aineiston kokoamisen pohjaksi myös graduja ja opinnäytetöitä. Päädyin kokoamaan aineiston artikkeleista, koska aineistoa tuli näinkin riittävästi.

5.2 Aineiston keruumenetelmä ja aineiston analyysimenetelmä

Aineiston keruumenetelmänä tässä opinnäytetyössä on jo olemassa olevista artikkeleista aineiston keruu. Kerään aineiston tutkimuskysymyksistä johdetulla havainnointirungolla. Analysoin aineiston teemoittelemalla.

Havainnointitilanteessa olevan havainnoitsijan toimintaa on kahdenlaista. Havainnoijalla voi olla tiukasti etukäteen laadittu havainnointirunko, johon hän turvautuu toiminnassaan tai hän antaa tilanteen ohjata toimintaansa ja reagoida sen mukaan. Yleensä havainnoijan toiminta on hieman molempia. Havainnointi on kuitenkin aina subjektiivista toimintaa, havainnoitsija tekee havaintoja oman subjektiivisen kokemuksensa pohjalta. (Eskola & Suoranta 1998, 99–100, 103.)

Teemoittelu on toimiva aineiston analysointitapa, kun halutaan keinoja käytännöllisen ongelman ratkaisemiseen. Teemoittelun vaarana on, että aineiston analyysi jää pelkäksi sitaattikokoelmaksi, jolloin aineistoa ei pystytä analysoimaan kovinkaan syvällisesti. Vaikka sitaattien käyttö antaakin lukijalle mahdollisuuksia tulkita tutkijan tulkintojen järkevyyttä, tekee liiallinen siteeraaminen tekstistä raskaan luettavan, jääden myös pinnalliseksi kokoelmaksi syvällisen teoreettisen tarkastelun sijasta. Tärkeintä teemoittelussa on, että aineistosta

poimitaan tutkimuskysymyksiin vastaavaa tietoa. Teemoitteluun on olennaista liittää teoretietoa syventämään analyysia. (Eskola & Suoranta 2000, 175–180.)

5.3 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyöprosessini alkoi keväällä 2015. Mietin tuolloin, mikä aihe minua kiinnostaisi sosiaaalialalla niin paljon, että haluaisin työstää siitä opinnäytetyön. Päätöksen tekeminen kesti pitkään, valitsin lopulta aiheeksi nuoret ja erityisesti ilmiönä nuorten syrjäytymisen. Tällöin laadin aiheesta ideapaperin, jonka pohjalta työstin suunnitelmaa.

Päädyin tekemään opinnäytetyöni itsenäisesti käyttäen aineistona ammattilehdissä julkaistuja artikkeleja kyseisestä aiheesta. Olin jo tässä vaiheessa työstänyt tutkimussuunnitelmaa siitä, miten tutkisin nuorten syrjäytymistä. Laadulliselle tutkimukselle ominaisesti palasin uudelleen suunnitelman alkuun (Eskola & Suoranta 1998, 19), ja jatkoin suunnitelman tekoa muuttuneesta näkökulmasta. Suunnitelmassa työstin jo tutkimuskysymyksiä ja havainnointirunkoa, mutta palasin näihin vielä uudelleen aineiston keruun jälkeen.

Löytääkseni aineiston muodostamiseen käytettäviä artikkeleja nopeasti ja tehokkaasti, varasin ajan Karelia Ammattikorkeakoulun kirjaston informaattikolle, joka tutustutti minut käyttämään internetissä olevia artikkelitietokantoja Artoa ja Aleksia. Artikkeleja etsiessäni käytin lähinnä Aleksitietokantaa. Hain artikkeleja hakusanoilla nuoret ja syrjäytyminen sekä nuorten syrjäytyminen. Laadullisen aineiston voidaan ajatella olevan loppumaton, joten on keskeistä tutkimuksen kannalta pyrkiä rajaamaan aineisto mahdollisimman tarkasti (Eskola & Suoranta 1998, 65). Artikkelien määrää rajatakseni seuloin tuloksista sosiaali- ja terveysalan ammattilehdet.

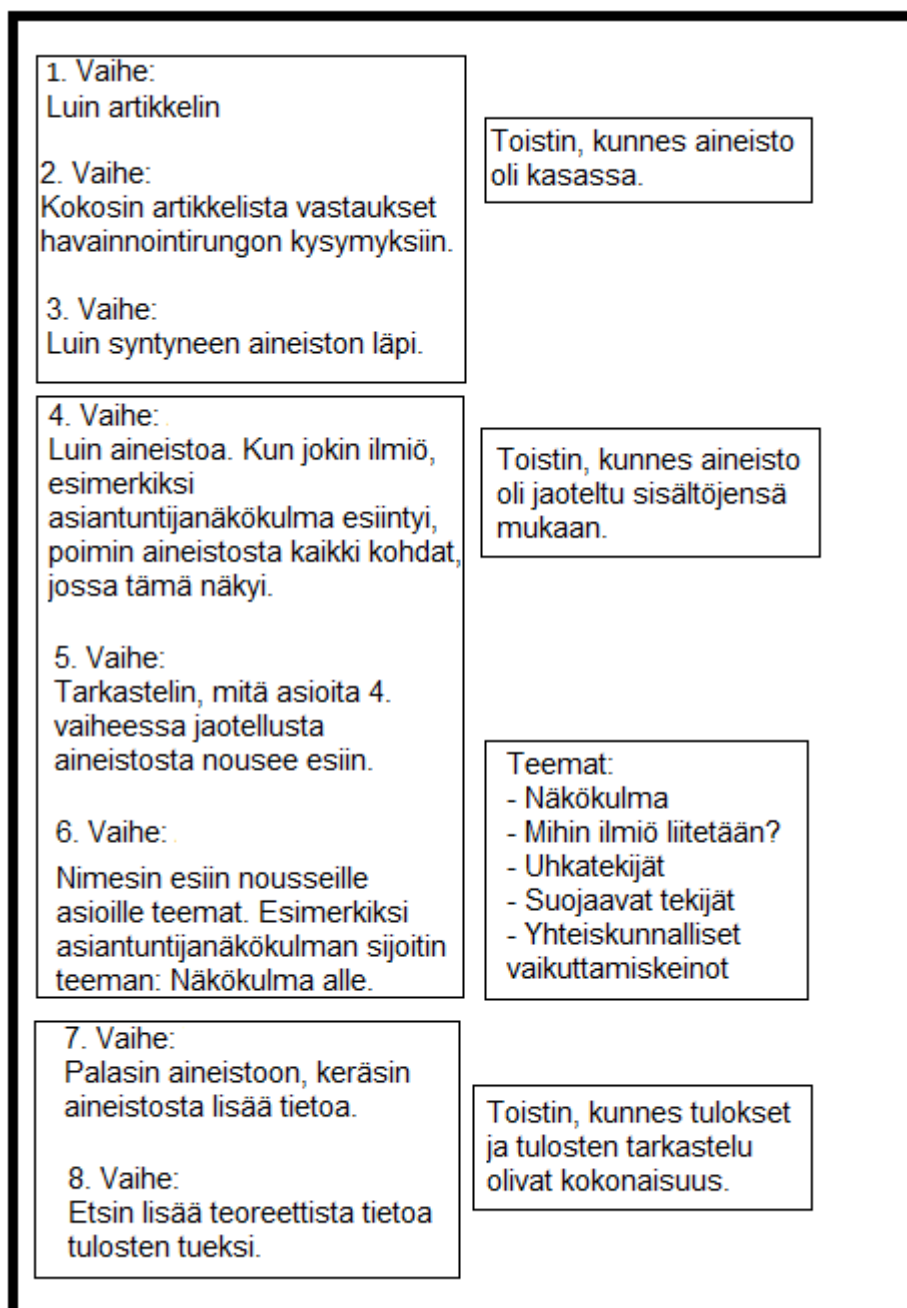
Aineiston tieteellisyyden kriteeri on sen laatu, joten laadullisessa tutkimuksessa aineisto voi rajautua varsin pieneen määrään tapauksia keskittyen niiden perusteelliseen analysointiin (Eskola & Suoranta 1998, 18). Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on kuvata ja ymmärtää toimintaa tai antaa mielekäs tulkinta ilmiöstä,

ei yleistää tilastollisesti. Aineistosta on tarkoitus pyrkiä rakentamaan kestäviä teoreettisia näkökulmia ja auttaa muodostamaan käsitteellistä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston rajaamiseksi voidaan ajatella ohjeeksi sen kylläntyminen, jolloin uudet tapaukset eivät enää tuota uutta tietoa. (Eskola & Suoranta 1998, 60–62.) Artikkeleita valikoitui lopulta mukaan 20 kappaletta aikaväliltä 2010–2015.

Analysoitavan aineiston on muodostettava kokonaisuus, koska laadullisessa tutkimuksessa ei tehdä samalla tavoin empiirisesti yleistettäviä päätelmiä kuin tilastollisessa tutkimuksessa (Eskola & Suoranta 1998, 66). Myös aineiston kokonaisuuden muodostamisen kannalta, oli mielestäni keskeistä, että rajaan aineiston keruun koskemaan tiettyjä julkaisuja, tässä tapauksessa sosiaali- ja terveysalan ammattilehtiä.

Olen muokannut havainnointirungon kysymyksiä vielä aineistoa kerätessäni, kysymysten eläminen ja suunnitelmaan palaaminen on tyypillistä laadulliselle tutkimukselle (Eskola & Suoranta 1998, 15–16). Poimin havainnointirunkoa testaavat artikkelit lehtipinosta satunnaisesti. Testauksen jälkeen järjestin artikkelit aakkosjärjestykseen ja numeroin ne. Artikkeleiden numerointiin ei ollut mitään anonymiteettia suojaavaa syytä, tästä opinnäytetyöstä käy ilmi mistä artikkeleista on kyse. Syy oli käytännöllinen, artikkeliin on helpompaa viitata numerolla kuin kirjoittamalla sen julkaisija, artikkelin nimi, kirjoittaja ja vuosi uudestaan ja uudestaan. Aineiston muodostavat artikkelit löytyvät numeroituna liitteenä (liite 2).

Aineistoni oli havainnointirunkoihin kerätty tieto artikkeleista. Aineiston kooksi tuli havainnointirunkoihin jaoteltuna 53 sivua, joka tarkoittaa siirrettäessä raporttiasetuksiin noin 20 sivua tekstiä.

Kuva 1. Aineiston analyysi

Kuvassa 1. havainnollistan aineiston keruun ja analyysin prosessia. Toistin yksittäistä vaihetta niin pitkään, että olin koonnut siitä siirtyvän informaation tekstiksi kokonaisuudessaan. Kokosin vaiheessa kaksi informaation tekstinkäsittelyohjelman tiedostoon, jonka jälkeen tulostin sen paperiversioksi. Neljännen vaiheen toteutin paperiversiolla, merkatien samoja asioita käsitteleviä kohtia samalla värillä. Tämän jälkeen siirsin aineiston taas tietokoneelle tekstinkäsittelyohjelmaan. Koin, että suurta tekstimäärää oli vaiheessa neljä helpompi koota ja yhdistellä sen ollessa konkreettisesti paperilla edessäni.

Teemat määräytyivät sen mukaan, millaista sisältöä aineistossa oli. Aineistosta voi nostaa esille tutkimuskysymyksiä valaisevia teemoja, näin voidaan vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistossa (Eskola & Suoranta 1998, 175–176). Kun olin vaiheissa neljä ja viisi tarkastellut ja eriteltyt aineistoa, tavoitteena löytää muutama aineistoa valaiseva teema, määräsin teemat pyrkien niiden olevan kattavat aineiston sisällölle. Teemat noudattelevat jollain muotoa myös havainnointirungossa olleita kysymyksiä. Jälkikäteen tehty analyysirunkoa muistuttaa usein havainnointirunkoa (Eskola & Suoranta 1998, 155). Teemojen määräämiseen vaikutti niin aineistosta esille nousseet asiat, kuin teoreettisen tietopohjan näkökulmat. Aineistosta poimitut havainnot sijoitin seuraavien teemojen alle:

- Näkökulma
- Mihin ilmiö liitetään?
- Uhkatekijät
- Suojaavat tekijät
- Yhteiskunnalliset vaikuttamiskeinot

Kun olin analysoinut aineiston teemoittelun pohjalta, siirryin kuvan 1 vaiheisiin seitsemän ja kahdeksan. Tällöin jouduin palaamaan teoriaan ja tietopohjan laajentamiseen. Teemoittelu tarkoittaa teorian ja aineiston yhteyttä, tematisoinnin nimissä tehdyt sitaattikokoelmat ovat mielenkiintoisia, mutta ne eivät tarjoa syvällistä analyysia tai johtopäätöksiä (Eskola & Suoranta 1998, 180–181). Toistin vaiheita seitsemän ja kahdeksan rinnakkain. Kun aineistosta löytyi jokin aihe etsin siihen tietoa teoriasta, tai jos teoriasta löytyi jokin näkökulma, palasin aineistoon tarkastamaan, miten se näkyy siellä.

6 Tulokset

6.1 Nuorten syrjäytyminen asiantuntijoiden äänellä

Nuorten syrjäytymisestä kirjoitettiin asiantuntijoiden näkökulmasta. Asiantuntijat olivat artikkeleissa työntekijöitä, tutkijoita tai muuten asemassa, jossa päättävät sosiaalialaan ja -politiikkaan liittyvistä asioista. Artikkelit kertoivat syrjäytymisen

ehkäisystä, jonkin hankkeen tai muun sosiaalialan toiminnan esittelystä tai niissä oli työntekijöiden ja asiantuntijoiden näkemyksiä nuorten syrjäytymisestä.

Aineistossa esiteltiin paljon erilaisia aktiivoivia ja matalan kynnyksen palveluja, joiden tavoitteena on integroida nuoria työmarkkinoille, yhteisöihin tai muuhun toimintaan. Kiinnittämällä nuori johonkin palveluun tai toimintaan, saadaan häneen yhteys ja nuorelle tekemistä, sekä ryhmä, johon kuulua.

Nuorten syrjäytyminen liitettiin talouteen ja työttömyyteen. Nuorten syrjäytymisen katsottiin johtuvan huonosta valtion taloudellisesta tilanteesta sekä työllistymisen haasteista. Projektiluonteista puuttumista työllistymisen parantamiseen kritisoitiin, eikä sen nähty olevan kestävä ratkaisu ongelmaan.

Jos yleinen työmarkkinatilanne paranisi, saisimme huomattavan osan nuorista helpostikin työmarkkinoille. Voisimme sitten paneutua nuoriin, joilla on erityisongelmia, Hyttinen sanoo. (Artikkeli 13)

Talouden ja sitä kautta työllisyyden parantuminen vapauttaisi resursseja niin, että niitä voitaisiin kohdentaa erityisesti niitä tarvitseville. Nuorten työttömyyden nähtiin aiheuttavan lisää ongelmia, ja syrjäytyminen on nimenomaan huono-osaisuuden kasautumista.

Juuri nyt olisi varmistettava se, että EU saisi aikaan sellaista talouskasvua, joka loisi ihmisarvoisia työpaikkoja. (Artikkeli 15)

Yleisen työmarkkinatilanteen nähtiin olevan yksi suuri syrjäytymisen uhkatekijöitä lisäävä tekijä. Nuorten haasteet työllistymisessä liitettiin syrjäytymiseen voimakkaasti ja yhteiskunnallista huonoa taloustilannetta kuvattiin uhkana hyvinvoinnille. Yhteiskunnallisen tilanteen yhteys syrjäytymiseen on merkittävä. Yhteiskunnallisen tilanteen nähtiin olevan ilmiön aiheuttaja ja tilannetta käsiteltiin Suomen lisäksi myös esimerkiksi EU:n tasolla. Yleinen taloustilanne koskettaakin suurta aluetta ja sen ratkaisuun ei ole nopeita keinoja.

6.2 Yhteiskunnalliset vaikuttamiskeinot merkityksellisin syrjäytymisen ehkäisijä

Käsitteen syrjäytyminen rinnalla käytettiin siihen myös uhkatekijöiksi nähtyjä asioita, köyhyys, poikkeavuus, sosiaaliset ongelmat, sosiaalinen huono-osaisuus. Myös ”toisen luokan kansalaisuus” sekä ”ajautuu sitä kautta yhteiskunnan ulkopuolelle” – ilmaisu olivat käytössä. Syrjäytymisestä ja sen uhkatekijöistä puhuttiin syy-seuraussuhteessa, mutta myös rinnakkaiskäsitteinä.

Syrjäytymisenä pidetään useimmiten epävakaan työuran, huonon osaamistason, pienituloisuuden, huonojen asuinolojen ja asuinalueen korkean rikollisuuden, huonon terveyden tai perheiden hajoamisen kaltaisten huono-osaisuuden tekijöiden epäsuotuisia yhdistelmiä. (Artikkeli 1)

... nuorten työttömyys oli yhteydessä ahdistuneisuuteen, päihteiden väärinkäyttöön ja tiettyihin psykiatrisessa diagnoosijärjestelmässä, DSM-IV:ssä, I-akselilla luokiteltuihin akuutteihin häiriöihin, kuten masennukseen ja fobiaan. (Artikkeli 3)

Uhkatekijöinä nuorten syrjäytymiselle esitettiin artikkeleissa mielenterveyden ongelmat, yhteiskunnan huono taloustilanne sekä köyhyys, yhteiskunnan ja palvelujärjestelmän rakenteet sekä työmarkkinat ja työttömyys. Myös syrjäytymisen ylisukupolvisuuden periytymisen nähtiin olevan riskinä nuorille. Syrjäytymisen kierre tulisi pyrkiä katkaisemaan, ettei se siirtyisi seuraavalle sukupolvelle.

Jos vanhemmat ovat olleet pitkään työttöminä ja tottuneet tulevaisuudettomuuteen, ei nuorikaan luota koulutuksen merkitykseen. (Artikkeli 7)

Köyhien lasten määrä on siis kasvanut lähes kolminkertaiseksi (1990–2007). Tämä paitsi vahvistaa ylisukupolvista syrjäytymisen riskiä, myös elinolojen ja terveyden eriarvoisuutta. (Artikkeli 9)

Aineistosta kävi ilmi syrjäytymisen huono-osaisuuden kasautuminen ja työttömyyden vaikutukset nuoreen. Työttömyyden nähtiin aiheuttavan sosiaalisia ja psyykkisiä ongelmia ja kiinnittymättömyyttä, vaikeuttaen entisestään työllistymistä. Nuorelle on tärkeää kuulua johonkin ryhmään, jäädessään ryhmän ulkopuolelle, niin koulun tai ystävien, hänen ongelmansa kärjistyvät helpommin.

– - nuori haluaa kuulua johonkin ryhmään. Siksi koulunkäynnin lopettanut pitää saada nopeasti takaisin kouluun. – Koulusta ei pidä kirjoittaa sairaslomaa. Se on melkein pahinta mitä nuorelle voi tehdä. (Artikkeli 14)

Suojaaviksi tekijöiksi nousivatkin sosiaalinen ulottuvuus, kuten ryhmätoiminta, sekä riittävän varhainen tuki ja palvelut. Ryhmän ja siihen kuulumisen merkitystä nuorelle korostettiin, ja koettiin, että nuoren on ensisijaisen tärkeää käydä koulussa. Ryhmän merkitys on nuorelle korvaamaton, samoin kokemus siitä ettei hän ole yksin.

Psyykkisen jaksamisen, mielenterveyden ja selviytymisen kannalta on merkityksellistä, ettei nuori jää tässä vaiheessa yksin. Nuoren voi olla itse vaikea tunnistaa ja arvioida, milloin hän tarvitsisi tukea. Sitä pitäisi olla tarjolla riittävästi ja helposti. (Artikkeli 8)

Yhteiskuntaa ja aikuisia kuulutettiin antamaan nuorelle kokemus siitä, että hänestä välitetään. Syrjäytymiskeskustelu painottui yhteiskunnallisesti, vaikkakin aineistosta kuului myös yksittäisiä kriittisiä ääniä siitä, että pelkkä työllisyyden lisääminen on merkityksetöntä, jos nuorta ei tueta ja kannusteta sosiaalisiin suhteisiin.

Laitio kritisoi syrjäytymiskeskustelua keskittymisestä koulutuksesta ja työnteosta puhumiseen: - Kannattaa miettiä, millä tavalla meidän toimintamme voi vahvistaa nuorten suhteita muihin ihmisiin. Ihmissuhteet ovat syrjäytymistä tehokkaimmin estävä asia. (Artikkeli 18)

Nuorten syrjäytymisestä osoitettiin syyttävää sormeja ylöspäin, kohti palvelu- ja koulutusjärjestelmää – yhteiskunnan rakenteita.

Syrjäytymisen ehkäisyn kannalta pääpaino pitäisi olla julkisissa peruspalveluissa, joiden avulla voidaan ennalta ehkäisevästi tukea lapsia, nuoria ja heidän perheitään. Laadukkaiden ja kattavien peruspalvelujen avulla voidaan estää ongelmien pitkittyminen ja tätä kautta vähentää jatkuvasti lisääntyvää tarvetta turvautua kalliisiin erikoispalveluihin, mikä on erittäin tärkeää palvelujärjestelmämme kokonaistaloudellisen kehittämisen kannalta. (Artikkeli 1)

Vaikuttamiskeinot painottuivat yhteiskunnallisen näkökulman kautta käsiteltäviksi. Vaikuttamiskeinoiksi syrjäytymisen ehkäisyyn nähtiin nuorta aktivoivien palvelukokonaisuuksien ja palvelumallien kehittäminen, ja jo olemassa olevien

jatkaminen. Ehkäisevän ja varhaisen tuen tärkeys nousi esiin merkityksellisenä, erityisesti painotettiin matalan kynnyksen palveluja. Kolmantena nousi esille työllistymisen helpottaminen.

Nuorille tulisi olla tarjolla helposti saatavilla olevaa kokonaisvaltaista tukea, johon olisi sisällytettävä myös opiskelu- ja työelämävalmiuksia vahvistavia elementtejä. (Artikkeli 2)

Hanne Kalmari korostaa, että olennaista on tunnistaa mahdollisimman varhain ne lapset ja perheet joille riskitekijät kasautuvat. – - Varhainen puuttuminen siis tuottaa tulosta, mutta resursseja on jo pitkään suunnattu syntyneiden haittojen korjaamiseen. (Artikkeli 20)

Kuin vaikuttamiskeinoja, myös vastuuta osoitettiin samaan suuntaan – yhteiskunnalle: päättäjille ja kunnille. Toisaalta puhuttiin myös siitä, miten jokaisella aikuisella nuoren elämässä on vastuu olla läsnä ja tukena. Tulevaisuutta tarkasteltiin toimenpiteiden valossa. Niin palvelujärjestelmän jäykkyyden purku kuin säännöksissä jousto nähtiin ratkaisuna nuoren kokonaisvaltaiseen auttamiseen ja elämässä eteenpäin tukemiseen.

Monilla kouluputkesta pudonneilla nuorilla olisi motivaatiota mennä töihin, mutta tekemisen kautta oppijoille on monia esteitä. Esimerkiksi tuetut työharjoittelupaikat ovat kiven alla tiukkojen säännösten vuoksi. (Artikkeli 17)

Etsivän nuorisotyön ja palvelujen ja matalan kynnyksen palvelujen saatavuus on turvattava kaikissa kunnissa, jotta kaikkein vaikeimmassa asemassa olevat nuoret pystytään tavoittamaan. (Artikkeli 1)

Syrjäytymisen vähentämisen ja ehkäisyn ratkaisuna painotettiin koulujärjestelmään sekä työllisyyteen vaikuttamista. Nuorten tukeminen ja esimerkiksi oppimisvaikeuksien huomioiminen opetuksessa kannustaisivat nuorta koulunkäynnissä. Esille nostettiin myös varhaisen ja ehkäisevän tuen merkitys erityisesti matalan kynnyksen palveluissa. Varhaisen ja ehkäisevän tuen riittävyydelle ja tavoitettavuudelle olisi tärkeää toimivat peruspalvelut jokaisessa kunnassa.

6.3 Tulosten tarkastelu

Ilmiötä kuvattiin ulkoa tai ylhäältä käsin. Nuorten syrjäytymistä käsiteltiin asiantuntijoiden näkökulmasta ilmiön ulkopuolelta kuvaten. Tämä on yleinen tapa käsitellä syrjäytymistä. Syrjäytyminen määritellään ulkoapäin, jonkin instituution tai toimijan toimesta (Kuure 2001, 39), tai voidaan myös nähdä syrjäytymisen olevan näiden instituutioiden ulkopuolelle jäämistä (Raunio 2006, 27). Syrjäytymiseen puuttuessa olisikin ensisijaista integroida yksilöitä keskeisiin instituutioihin, erityisesti työmarkkinoille, näin myös heidän hyvinvoinnin ongelmansa voitaisiin nähdä ratkeavan (Raunio 2006, 27).

Syrjäytyminen määrittyy poikkeamana tilastollisesta keskimääräisestä, jolloin normalisuus on tyypillinen tilastollinen malli. Normalisuus sisältää mallin siitä, miten asioiden kuuluisi olla, normaaleina pidetään niitä, jotka käyttäytyvät ja toimivat hyvän elämän ihanteen mukaisesti. (Raunio 2006 13.) Syrjäytyminen määritellään ”yhteiskunnan keskeltä laidoille, normaalista epänormaaliin päin” (Sipilä 1989, 164). Normalisuus antaa kovin vähän mahdollisuuksia toimia poikkeavasti, ja voidaankin kysyä onko sen ulkopuolella toimivien elämä itseltään selvästi huonompaa tai vajavaisempaa. Normaaliudessa sivuutetaan moninaisuus ja sen arvostus. Normaaliuden vaatimus voi johtaa siihen, että ihmiset nähdään objekteina, joiden puolesta tiedetään ja puhutaan viranomaisten normaaliudesta käsin. Näin toimiessa normalisuus määrittyy yhteiskunnallisen järjestelmän toimijoiden näkökulmasta, ei syrjäytyneiden. (Raunio 2006, 13–14.)

Lähestyessä syrjäytymistä vain yhteiskunnan järjestelmän ja sen toimijoiden näkökulmasta voi ongelmaksi muodostua asiakkaiden aidon osallisuuden oleamattomuus. Ristiriidaksi muodostuu Sosiaalihuoltolain (30.12.2014/1301) sosiaalityön määritelmä, jossa tavoitteena on yhdessä yksilön, yhteisön tai perheen kanssa lieventää elämäntilanteen vaikeuksia. Määriteltäessä ongelma asiantuntijan ja ulkopuolelta käsin tulee vastaan kysymykset siitä, pääseekö tätä yhteistyötä aidosti syntymään ja mikä on asiakkaan mahdollisuus itse määritellä elämäntilannettaan?

Työttömyyden kokeminen ja vaikutus elämään on pitkälti kiinni yksilöllisistä ja yhteisöllisistä tekijöistä, työttömyyden yleisyydestä ja työttömyyden aikaisen sosiaalisen ja taloudellisen turvan riittävydestä. Työttömyystutkimusten riittämätön eri tekijöiden huomioiminen johtaa perusteettomiin yleistyksiin ja myytteihin. (Koistinen 2014, 185–186, 233.) Työttömyysastetta tarkasteltaessa onkin etenkin nuorten kohdalla otettava Larjan mukaan huomioon erityistekijöitä, työvoiman ikärajaus sekä nuoret opiskelijat, jotka eivät ole työvoimassa laskettuna. Esimerkiksi 15–19-vuotiaiden työttömyysasteen ollessa 31 prosenttia niin 20–24-vuotiaiden työttömyysaste on 16 prosenttia. Tarkasteltaessa 15–24-vuotiaiden työttömyysastetta on se 20 prosenttia. (Larja 2013.)

Työttömyyden ja huonon työllistymisen koettiin olevan suuri yksittäinen tekijä nuoren syrjäytymisessä. Työllistymisen vaikeudet vaikuttavat nuoreen kokonaisvaltaisesti ja jos nuoren elämässä on muitakin hyvinvoinnin ongelmia, on hänen todennäköisempää syrjäytyä. Työttömyyden nähtiin aiheuttavan sosiaalisia ja psyykkisiä ongelmia ja kiinnittymättömyyttä. Raunio (2006, 19) kirjoittaa tutkimuksesta, jossa näiksi hyvinvoinnin ongelmiksi oli määritelty huono asuminen, työttömyys, terveysongelmat, läheisten ystävien puute ja väkivallan uhan kokeminen. Syrjäytymisen määrittäminen yhteiskunnallisesti on yksi syy siihen, miksi erityisesti työttömyys nostettiin näistä ongelmista aineistossa näkyvimmin esille. Toisena näkökulmana esiintyi sosiaalinen ulottuvuus ja nuoren tarve kuulua ryhmään, hyvinvoinnin ongelmien kannalta tämä voidaan nähdä ystäväsuhteiden merkityksellisyytenä.

Työmarkkinoilta syrjäytymisriski kasvaa olennaisesti jo puolen vuoden aikana työttömyyden jälkeen. Alle tämän oleva työttömyys ei aiheuta uhkaa normaaleilla työmarkkinoilla pysymiselle. Voidaankin päätellä, että kun halutaan estää työmarkkinoilta syrjäytyminen, on työttömyys katkaistava varhaisessa vaiheessa. (Raunio 2006, 58–59.) Työttömyydellä on yhteys sekä psyykkiseen että somaattiseen sairastamiseen. Pitkittyvä työttömyys vaikuttaa myös ihmisuhteisiin, vaikkakin tämä vaikuttaa molempiin suuntiin. Hyvät ja monipuoliset ihmisuhteet ovat voimavara, jonka avulla vaikeistakin elämäntilanteista selvitään. Valitettavaa on, että pitkittyvä työttömyys lisää suhteiden katkeamista ja sisäänpäin kääntymistä. (Koistinen 2014, 233–234.) Työllistyminen nähdäänkin yh-

teiskuntapoliittisesti merkityksellisimmäksi yksittäiseksi syrjäytymistä ehkäiseväksi keinoksi (Raunio 2006, 11).

Työttömyyden vähentämiseen Suomessa tarvitaan oikein koulutettua väkeä, tällä hetkellä avoimet työpaikat ja työttömien työnhakijoiden koulutus eivät kohtaa (Koivulaakso & Keränen 2014, 126–127). Työllistymisen painottuminen esimerkiksi koulutukseen pääsyn sijaan kertoo syrjäytyneiden nuorten pohjakoulutuksesta. Noin kolmasosa työttömistä nuorista työnhakijoista on koulutukseltaan vain peruskoulun käyneitä (Koivulaakso & Keränen 2014, 127). Tuloksissa tuli ilmi koulun käymisen merkitys nuoren tulevaisuudelle. Koettiin kuitenkin, että jos nuorella ei ole hyviä kokemuksia työllistymisestä, on hänen vaikeampaa löytää motivaatiota opiskeluun. Hyviä kokemuksia työllistymisestä nuori on saattanut saada itsensä tai vanhempiansa kautta, mutta jos vanhemmat ovat olleet pitkään työttöminä, on nuoren vaikeaa uskoa omaan työllistymiseensä. Tästä päästään yhteiskunnan yleiseen taloustilanteeseen, sitä parantamalla työpaikkoja tulisi lisää, jolloin perheiden huono-osaisuus vähentyisi ja lasten ja nuorten hyvinvointi paranisi.

Sosiaalityö aktualisoituu yleensä silloin, kun hyvinvoinnin ongelmat ovat jo kasautuneet (Raunio 2006, 28). Ratkaisuna syrjäytymisen ehkäisyyn nähtiin resurssien ohjaaminen varhaiseen tukeen. Ajoissa puuttumalla nähtiin syrjäytymisen prosessin katkaisemisen olevan helpompaa ja vaativan kevyempiä toimenpiteitä ja vähemmän resursseja. Tällöin resursseja jäisi myös enemmän vaikeammassa tilanteessa olevien nuorten auttamiseksi. Työttömyys syrjäyttää nuorta ihmissuhteista, ja ihmissuhteiden puute syrjäyttää nuorta yhteiskunnasta, samoin kuin voi vaikuttaa nuoren voimavaroihin. Puuttumalla tilanteeseen ennen huono-osaisuuden kasautumista nuori on helpompi integroida yhteiskuntaan takaisin. Keinoiksi esiteltiin erilaisia hankkeita ja toimintamalleja ympäri Suomen, yhteistä näille kaikille oli varhainen puuttuminen ja aito kuulluksi tulemisen tunne nuorelle.

7 Pohdinta

7.1 Tavoitteiden saavuttamisen ja menetelmien arviointia

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella nuorten syrjäytymisen käsittelemisestä sosiaali- ja terveysalan ammattilehtien artikkeleissa.. Valitut tutkimus- ja analyysimenetelmät toimivat ja tuottivat aineistosta tietoa. Tulokset olivat samankaltaisia tietoperustan kanssa. Aineisto tarjosi näkökulmaa myös sosiaalityön kentällä työskentelevien suunnasta, vaikkakin jättäen ilmiön tarkastelun sille ominaisesti ulkopuolelta tapahtuvaksi. Teoria ja asiantuntijoiden kokemukset kohtasivat. Kaikkiaan laadullisessa tutkimuksessa voitaisiin puhua teoreettisesta tai olemuksellisesta yleistettävyydestä, tällöin keskeisiä ovat aineistosta tehtävät tulkinnat ja niiden kestävyys ja syvyys, eikä aineiston koko ole ratkaisevaa (Eskola & Suoranta 1998, 65–68). Tämä opinnäytetyö tarjosi yhdenlaisen näkökulman nuorten syrjäytymiseen. Miten syviä oletuksia sen yleistettävyydestä voidaan tehdä, on mielenkiintoinen kysymys. Aineisto oli valmiiksi rajautunut ja koottu tietystä ympäristöstä, sosiaali- ja terveysalan ammattilehdistä, mikä vaikuttaa tuloksiin. Asiantuntijat puhuivat aineistossa omilla nimillään, joten heidän antamansa tieto oli tämän takia yleisellä tasolla. Yksittäisiin tapauksiin ei menty, tai jos mentiin, ne eivät välttämättä olleet todenperäisiä oikeasti sellaisinaan tapahtuneita.

Vaihtoehtoisena toteutustapana olisi voinut olla sosiaalialan työntekijöiden teemahaastattelu ilmiöstä. Kokemusperäinen tieto olisi tuolloin voinut olla syvempää, joka olisi palvelut laadullista tutkimusta paremmin. Tuolloin aineistoon olisi myös voinut tulla yksityiskohtaisempaa tietoa haastateltavien pysyessä anonyymeina. Toisaalta artikkeleita havainnoiden sain tietoa monipuolisemmin ympäri Suomea ja moniulotteisemmin eri asiantuntijoiden äänellä ja palvelujärjestelmän näkökulmasta, mitä olisin välttämättä saanut haastatteleamalla, koska todennäköisesti käytännön järjestelyiden vuoksi haastateltavat olisivat olleet lähiseudulta. Mielestäni myös näin toteutettuna opinnäytetyö tuo paremmin ilmi sosiaalialan ammattilaisten mahdollisuuden ja velvollisuuden osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun.

7.2 Etiikka ja luotettavuus

Olen pyrkinyt avaamaan tässä opinnäytetyössä opinnäytetyöprosessini sekä käyttämäni menetelmät tarkasti ja liittämään tulokset teoriaan. Luotettavuuden takia, on tärkeää, että reflektoin omaa toimintaani ja pyrin pysymään suhtautumisessani neutraalina, pyrkien minimoimaan oman vaikutukseni havainnoimien artikkeleiden tulkintaan. Havainnointi on subjektiivista toimintaa (Eskola & Suoranta 1998, 103). Valmiiksi tehty havainnointirunko ohjasi havainnointia, ja havainnoitavan kohteen ollessa neutraalia tekstimassaa ei havainnoijan subjektiiviset kokemukset vaikuttaneet yhtä paljon kuin esimerkiksi ryhmätoimintaa havainnoidessa.

7.3 Oma ammatillinen kasvu

Oma ammatillinen kasvuni oli opinnäytetyön prosessin aikana moniulotteista. Sain oppia tutkimuksen suunnittelusta ja toteuttamisesta, samoin kuin raportin kirjoittamisen haasteista. Uutta tietoa tuottavan tieteellisen tekstin tuottamisen vaikeus oli prosessin aikana välillä enemmän, välillä vähemmän läsnä.

Yhtenä sosiaalialan kompetenssina sosionomille on kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen ja kyky osallistua yhteiskunnalliseen arvokeskusteluun (Viinamäki & Pohjola 2009, 41). Opinnäytetyöni pureutuu tähän kompetenssiin havainnoimalla, miten artikkeleissa puhutaan syrjäytymisestä ilmiönä. Aineisto liikkui paljolti palvelujärjestelmän maailmassa, sen problematiikassa ja kehittymisen mahdollisuuksissa, joten sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen. Yllättävää oli asiantuntijaäänen painottuminen. Halutessa asiakkaiden kokemustietoa voitaisiin päätellä, etteivät ammattilehdet ole paras alusta tämän tiedon etsintään.

Ammatillisesti opin liittämään ilmiöitä laajempaan yhteiskunnalliseen kehykseen. Ajatukseni pyörivät myös paljon sen ympärillä, miten itse olisin lähtenyt käsittelemään nuoren syrjäytymistä ammatillisessa artikkelissa ennen ja nyt jälkeen opinnäytetyöprosessini. Ennen opinnäytetyöprosessin alkamista olisin et-

sinyt tilastotietoa syrjäytymisestä ja pyrkinyt sijoittamaan sen tiiviisti palvelujärjestelmään. Olisin mahdollisesti kehitellyt toimintamalleja hankkeisiin testattavaksi. Nyt prosessin loppupäässä, lähestyisin asiaa mieluummin ilmiön sisältäpäin. Aineistoni käsitteli asiaa hyvin voimakkaasti ulkoapäin kuvaten, asiantuntijoiden äänellä ja palvelujärjestelmän mahdollisuuksia ja haasteita esitellen. Haluaisin osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun nuorten syrjäytymisestä tukemalla nimenomaan syrjäytyneiden ääntä, antamalla heille aktiivinen puhujan rooli heitä koskevassa ilmiössä. Syrjäytymisen määrittely kuvaaminen jää yleisesti ulkopäin tapahtuvaksi, olisi mielenkiintoista miten se määriteltäisiin sisältäpäin.

Sosiaalialan työntekijöiden on tärkeää osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun pyrkien tarjoamaan moniulotteisia näkökulmia sosiaalisiin ongelmiin. Halutessa vaikuttaa ilmiöihin yksittäisten asiakkaiden hyvinvoinnin sijasta, on yhteiskunnallista keskustelua käytävä ja oltava halua vaikuttaa. Jokaisen asiakkaan yksilöllinen kohtaaminen on tärkeää ja merkityksellistä, mutta halutessa tehdä muutosta laajemmassa mittakaavassa on hyödynnettävä myös ammatillista taitoa vaikuttaa yhteiskunnallisiin kokonaisuuksiin.

7.4 Jatkotutkimusideat

Tämä opinnäytetyö keskittyi tarkastelemaan ilmiötä sosiaali- ja terveysalan ammattilehtien näkökulmasta, jättäen artikkeleiden äänen hyvin asiantuntijalähtöiseksi. Olisi mielenkiintoista, millaisia tuloksia syntyisi tarkastellessa aineistoa, josta voisi odottaa moniäänisempää tai enemmän asiakkaiden äänen painottuvuutta, esimerkiksi yhdistys-, aikakausi- ja sanomalehdet voisivat tarjota erilaisen näkökulman. Syrjäytyminen määrittyi tässäkin aineistossa ulkopäin, olisi mielenkiintoista millaisen määritelmän syrjäytymisen sisäpuolella olevat antaisivat.

Lähteet

- Eskola J. & Suoranta J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Gummerus kirjapaino Oy: Jyväskylä.
- Eskola J. & Suoranta J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Gummerus kirjapaino Oy: Jyväskylä.
- Granfelt R. 2000. Marginalisaatio. Teoksessa Nurminen E. (Toim.) Sosiaalityö ristipaineissa. Yliopistopaino: Helsinki.
- Helve, H. 2002. Arvot, muutos ja nuoret. Yliopistopaino: Helsinki.
- Ihalainen J. & Kettunen T. 2006. Turvaverkko vai trampoliini, sosiaaliturvan mahdollisuudet.
- Kananoja A., Lähteinen M. & Marjamäki P. 2011. Sosiaalityön käsikirja. Tallinna Raamatutrükikoda: Tallinna.
- Koistinen P. 2014. Työ, työvoima ja politiikka. Hansaprint Oy: Vantaa.
- Koivulaakso D. & Keränen R. 2007. Nuorisotakuun varjolla ajetaan alas työehtoja. Teoksessa Gretscher A., Paakkunainen K, Souto A-M. & Suurpää L. (toim.) Nuorisotakuun arki ja politiikka. Unigrafia: Helsinki.
- Komonen K. 2007. Työpajatoiminta nuorisotyön työmuotona. Teoksessa Hoikkala T. & Sell A. (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä, Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Hakapaino Oy: Helsinki.
- Kulju, K. 2013. Nuorten syrjäytyminen ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
<http://www.theseus.fi/handle/10024/67163>. 14.1.2016.
- Kuure T. 2001. Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinolot-vuosikirja. Kirjapaino Raamattutalo Oy: Pieksämäki.
- Larja L. 2013. Nuorten elinoloja ei voi kuvata pelkän työttömyysasteen avulla. http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-03-11_002.html. Päivitetty 11.3.2013. Luettu 14.1.2016.
- Lämsä A-L. 2009. Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä, Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Oulun Yliopisto. Väitöskirja.
<http://herkules.oulu.fi/isbn9789514290213/isbn9789514290213.pdf>. 12.1.2016.
- Määttä M. & Määttä A. 2015. Parempia ratkaisuja koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten tukemiseen. http://vnk.fi/documents/10616/1456483/VNK+16_2015.pdf/2efb35eb-0f6e-4428-93bf-5998df7d983d. Valtion selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 16/2015. .
- Nieminen J. 2007. Vastavoiman hahmo – Nuorisotyön yleiset tehtävät, oppimisympäristöt ja eetos. Teoksessa Hoikkala T. & Sell A. (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä, Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Hakapaino Oy: Helsinki.
- Nuorisolaki 27.1.2006/72. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>.
- Pitkänen S., Aho S. & Syrjä S. 2012. Markkinointia ja uusia mahdollisuuksia, Tutkimus Sanssi-kortin käyttöön liittyvistä kokemuksista ja vaikutuksista nuorten työllistymiseen. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 25/2012.
- Raunio K. 2006. Syrjäytyminen, sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto Oy. Gummerus Oy: Vaajakoski.
- Sipilä J. 1989. Sosiaalityön jäljillä. Painokaari Oy: Helsinki.
- Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014. Syrjäytyminen ja syrjäytymisen riskitekijät. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointipolitiikka/elinolot-ja-hyvinvointi/syrjaytyminen-ja-osallisuus/nuorten-syrjaytyminen/syrjaytyminen-ja-syrjaytyminen-riskitekijat>. Päivitetty 4.12.2014. Luettu 19.10.2015.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2014. Työ- ja elinkeinoministeriö. <http://www.tem.fi/Yhteiskuntatakuu>. 3.12.2014. Luettu 19.8.2015.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2015. Nuorisotakuu. https://www.tem.fi/ajankohtaista/vireilla/karkihankkeet_ja_ohjelmat/nuorisotakuu. Päivitetty 28.9.2015. Luettu 15.10.2015.
- Viinamäki L. & Pohjola A. 2009. Sosionomi (ylempi AMK) -tutkinnon suorittaneiden näkemykset osaamisestaan ja paikastaan työmarkkinoilla. Teoksessa Viinamäki L. (Toim.) Sosionomilta eivät hommat lopu, Ammatikäytäntöjen kehittäminen haasteena sosionomi AMK-tutkinnoissa. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 1/2009. SOLVER palvelut Oy: Kouvola.
- Yle 2012. Niinistö patistaa työnantajia palkkaamaan nuoria. http://yle.fi/uutiset/niinisto_patistaa_tyonantajia_palkkaamaan_nuoria/6393280. Päivitetty 27.11.2012. Luettu 15.10.2015.

Havainnointirunko

Miten ilmiöstä nuorten syrjäytyminen kirjoitetaan sosiaali- ja terveysalan ammattilehtien artikkeleissa?

Millaisia vaikuttamiskeinoja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen tai vähentämiseen esitetään kyseisissä artikkeleissa?

Miten ilmiöstä nuorten syrjäytyminen kirjoitetaan sosiaali- ja terveysalan ammattilehtien artikkeleissa?	Artikkeli:
Kenen kirjoittama ja julkaisema artikkeli on?	
Kenen tai minkä näkökulmasta ilmiötä tarkastellaan?	
Onko artikkeli moniääninen?	
Mistä artikkeli kertoo?	
Puhutaanko sanalla syrjäytyminen?	
Mitä käsitettä käytetään tilalla?	
Miten ilmiötä kuvataan?	
Millä sävyllä ilmiöstä puhutaan?	
Mihin asioihin ilmiö liitetään?	

Millaisia vaikuttamiskeinoja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen tai vähentämiseen esitetään kyseisissä artikkeleissa?	Artikkeli:
Mitkä asiat esitetään uhkatekijöinä?	
Mitkä asiat esitetään suojaavina tekijöinä?	
Mitkä asiat helpottavat/edistävät vuorovaikutussuhteen luomista asiakkaaseen?	
Mitä tai ketä syytetään/vastuutetaan ilmiöstä?	
Millaisia vaikuttamiskeinoja esitetään asiakkaan tai työntekijän näkökulmasta?	
Millaisia vaikuttamiskeinoja esitetään yhteiskunnallisesta näkökulmasta?	
Kenelle osoitetaan vastuu tulevaisuudesta?	
Millaisille toimenpiteille nähdään tarve?	
Mitä asioita ilmiön vähentämiseen ja/tai ehkäisyyn esitetään ratkaisuna?	

Aineiston muodostavat artikkelit:

1. Kuntoutus 2014:1 (37) s. 53–61. Harkko, Jaakko: Vahvat ja yksilölliset tukipalvelut nuorille yhdeltä luukulta
2. Kuntoutus 2015: 1 s. 28–34. Korkeamäki, Johanna: Nuorisotakuu haastaa kuntoutuksen
3. Kuntoutus 2015:1 s. 22–27. Gustavsson-Lilius, Lehtoranta, Mentula, Ketola, Poutiainen: Mielenterveyden ja oppimisen ongelmat nuorten syrjäytymisen taustalla
4. Kuntoutus 2015:1 s. 50–53. Alakangas, Heli: Putoaville nuorille ratkaisuja kohti työelämää
5. Kuntoutus 2015:1 s. 66–70. Sipilä, Hilla-Maaria: Asiakasosallisuuden lisääminen palvelujen kehittämisessä – nuorten näköistä toimintaa, kiitos!
6. Kuntoutus 2015:2 s. 54–60, Vainiemi, Attman-Huhtamäki, Pajunen, Rauma, Hevosmaa: Nuori opiskelemaan ja työhön kelan ammatillisen kuntoutuksen tuella
7. Lapsen maailma 2010:4 (69). Tanhua, Elina: Kukaan ei pärjää yksin
8. Mielenterveys 2010:5 (49). Djupsund, Camilla: Nuori löytää oman tarinansa vertaisryhmässä
9. Mielenterveys 2013: 1 (52) s. 16–18. Tuomaala, Ellen: Hyviä ja huonoja uutisia lapsista ja nuorista
10. Sosiaalitieto 2011:9 (99) s. 20–21. Niemi, Petteri: Kosketus olisi säilytettävä
11. Sosiaalitieto 2012:9 s. 22–23. Ahonen, Riitta: Kemissä etsitään sivuraitteelle jääneet nuoret
12. Sosiaalivakuutus 2015:2 s. 34. Hytönen, Johanna: Jokainen on syrjäytynyt jostakin
13. Talentia 2014:9 s. 12–17. Kettunen, Iita: Takki vai tuluskukkaro?
14. Tehy 2015: 6 s. 14–19. Turunen, Vesa: Eksyksissä
15. Tesso 2011:6 s. 36–37. Liukkanen, Sirkka: Talouskriisissä yhteiskuntavastuu korostuu
16. Tesso 2012: 5 s. 16–21. Niskanen, Riitta: Ongelmien ketju poikki
17. Tesso 2012:5 s. 26–29. Suontama, Elina: Ankkuri tarraa nuoreen ajoissa
18. Tesso 2013:2 s. 26–29. Hongisto, Tuuli: Nuorten kaupunki täynnä kyliä
19. Tesso 2014:6 s. 16–21. Siljamäki, Tuija: Apua arjen keskelle
20. Tesso 2014:2 S. 18–23. Perna, Minna: Varhainen puuttuminen suojaa syrjäytymiseltä